

Kansanedustajat ja köyhyyttä kokeneet 26.10.2022 kooste tarinoista

Kokonaisvaltainen palvelujärjestelmän pettäminen ja jääminen köyhyysloukkuun Kaisa Nevanperä

Sain sairaskohtauksen 2007, jossa aivoni vaurioituivat. Menetin luku- ja kirjoitustaidon sekä oppimiskyyni vaurioitui. Minun täytyi lopettaa työni, koska en saanut ajaa autoa. Jäin tyhjän päälle. Sairaustilanteeni oli vuosia epäselvä, jonka vuoksi en saanut oikeita etuuksia, hoitoa tai tarvitsemiani palveluita.

Olin työkyvytön työnhakija seitsemän vuotta, jopa laskujen maksaminen tuotti suuria vaikeuksia. Minut mitätöitiin jatkuvasti terveydenhuollossa. Kukaan ei nähnyt tilannettani. Makasin Myllypuron leipäjonossa asfaltilla saadakseni ruokaa, koska seisominen oli liian kivuliasta. Sosiaalityöntekijä suhtautui minuun kuten huijariin, joka hakee VIP-palveluita.

Aloitin uuden koulutuksen 2012, jolloin neurologinen tilanteeni selvisi itselleni. En pystynyt oppimaan uutta, enkä suorittamaan yhtään kurssia. Olin koulutuksessa silti läsnä loppuun saakka, vaikka koulu savusti minua ulos. Minulla ei ollut varaa joutua karenssiin. Uusi TE-toimiston virkailija ohjasi minut terveyskeskuksen kautta työkyky selvitykseen.

HUS:in neurologi epäili minulla olevan aivokasvain, mutta silti suhtautui minuun niin, että valehtelen, esitän ja liioittelen oireitani. Harvinainen, diagnosoimaton sairauteni eteni; elimistöni lihakset pettivät ja minusta tuli täysin liikuntakyvytön. Minut laitettiin kuolevien vanhusten osastolle. Olin todella lähellä kuolemaa.

Vasta seitsemän vuoden päästä pääsin Kelan työkyky selvitykseen, jossa todellinen neurologinen tilanteeni selvisi. Neurologi kysyi minulta, että miten olen selvinnyt kaikki nämä vuodet. Koko hoitohenkilökunta tuli huoneeseeni ja pyysi anteeksi, sitä miten aiemmat lääkärit ja palvelujärjestelmä oli minua kohdellut. Sain ensimmäistä kertaa tilanteeni mukaisen sosiaaliturvan, kuntoutustuen. Oli suuri helpotus, että minun ei tarvinnut enää olla karenssiuhan alla työvoimatoimistossa.

Ensimmäinen ihminen, jonka puoleen asiakas kääntyy, pitäisi ottaa hänen asiansa hoitoonsa. Ihmisten kierrättäminen palvelujärjestelmässä työntekijältä toiselle on todella kallista sekä yksilölle, että yhteiskunnalle. Kukaan ei keskittynyt minun auttamiseeni, vaan siihen, että mille luukulle hän voisi ohjata minut seuraavaksi. Minusta tuntuu, että olin toiminnan kohde, eikä minulla ole ihmisarvoa.

Pitkäaikaissairauteni etenemistä olisi voitu hidastaa, jos olisin saanut avustajan ja sähköpyörätuolin ajoissa. Palvelujärjestelmässä ei tunneta etenevien sairauksien ennaltaehkäisyä. Vasta kun täytin vammaisuuden kriteerit, pääsin apuvälinejonoon. Menetin pysyvästi toimintakyyni, jota en saa takaisin. Olen maksanut palvelujärjestelmän toimimattomuudesta elämälläni.

Nyt elän työkyvyttömyyseläkkeellä, pysyvästi köyhyysrajalla, kaiken tapahtuneen seurauksena. Maksoin fyysisellä terveydelläni palvelujärjestelmän toimimattomuudesta.

Kysymyksiä:

- Mitä muuttaisit, niin että kukaan ei joudu loputtamaan kierteeseen, jossa vuoroin ihminen on sairaslomalla, työnhakijana ja kuntoutettavana?
- Pitäisikö ARA-rahoituksen lainsäädäntöä muuttaa, niin että olisi ikärajoittomia ja esteettömiä asuntoja?
- Miten palvelurakennetta tulisi muuttaa niin, että moninaisista taustoista olevat saavat tarvitsemansa yksilölliset palvelut ja avun?

Osatyökykyisen mutkikkaat työllistymispolut Lauri Nieminen

Olen 32-vuotias työtön, tällä hetkellä osatyökyvyttömyyseläkkeellä. Työhistoria on silppua. Olen kiertänyt koko aikuisikäni työkokeiluissa, palkkatukitöissä sekä lainvastaisessa kuntouttavassa työtoiminnassa.

Ensimmäinen työkokeilu oli 12 vuotta sitten, sitä seurasi työkokeilu, jota seurasi työkokeilu, jota seurasi kuntouttava työtoiminta. Oltuani samassa talossa töissä yli vuoden palkatta sain palkkatukipaikan, työt alkoivat elokuussa 2013 ja päättyivät toukokuussa 2015. Koko ajan työni oli samaa, eli IT-laitteiden ylläpitoa, sisältäen myös videokasettien digitalisointia. Laitteiden ylläpito oli monipuolista: ongelmanratkaisua, uusien koneiden asennusta, vikojen korjaamista ja niin edelleen. Laitteiden määrää kasvatettiin taukoamatta, otin talossa käyttöön kolme noin 24 tietokoneen erää, vain yhden käyttöönoton tein palkalla. Sitten taloon tuli kaveri, joka sai työpaikkani. Jäin työttömäksi.

Jatkoin samassa työssä, josta lähdin 2015, vuonna 2017 palkkatuen turvin. Palkkatuelle olisi ollut mahdollista saada jatkoa. Sitä ei haettu. Työkokeiluiden ja kuntouttavan työtoiminnan kierre alkoi alusta. Työt loppuivat kesäkuun 2018 alussa. Jo heinäkuussa olin työkokeilussa. Lokakuussa 2018 alkoi kuntouttava työtoiminta. Se jatkui samassa talossa huhtikuuhun 2019. Työtehtävinä mm. videokasettien ja diakuvien digitointi, tapahtumien äänitys ja jälkikäsitteily, kuva-arkiston järjestely ja niin edelleen.

Kesällä 2019 olin kurssilla. Elokuussa 2019 alkoi kuntouttava työtoiminta, joka kesti loppuvuoden, työnkuvana museon näyttelyn rakentaminen ja kokonaisvaltainen äänisuunnittelu alusta loppuun. Lisäksi tein mm. AV-laitteiden huoltoa ja pienimotoista mikrotukea. Tammi-helmikuussa 2020 olin kolme viikkoa palkkatukitöissä. Tein etätyönä paikalliselle yritykselle mm. lomakkeita ja muita materiaaleja.

Suoritin Verven ammatillisen kuntoutuksen alkuvaiheen 2021. Huhtikuussa 2021 alkoi Mielen ry:n työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus. Sen puitteissa olin töissä neljässä eri talossa. Kaksi näistä oli kauppoja. Toinen puhuu isoon ääneen yhteiskuntavastuusta, mutta pysyvistä palkkatuesta huolimatta eivät palkanneet töihin. Työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus oli palveluna tehokas, olin palveluun tyytyväinen. Töitä se ei tuonut, mutta samaan aikaan pyörähti käyntiin prosessi osatyökyvyttömyyseläkkeestä. Siitä tuli myönteinen päätös.

Tällä hetkellä haen töitä työnhakuvelvoitteen mukaisesti, tuloni ovat asumistuki, työmarkkinatuki ja osatyökyvyttömyyseläke. Aktivointi luo kierrettä ja murskaa itsetuntoa, kun kuvittelet tekeväsi työt hyvin, mutta joka kerta tulee märkä rätti vasten kasvoja.

Kysymyksiä:

- Kuntouttava työtoiminta on sosiaalipalvelu, joka on tarkoitettu pitkään työttömänä olleen henkilön työllistymismahdollisuuksien ja elämänhallinnan parantamiseksi. Se on viimesijainen palvelu, jota ei tulisi tarjota työkokeilun korvikkeena. Kuntouttavaan työtoimintaan ohjataan ihmisiä, joilla elämähallinta on kunnossa ja he kykenisivät palkkatyöhön. Miten estettäisiin se, että henkilö ohjataan kuntouttavaan työtoimintaan ilman syytä?
- Osatyökykyisiä ei arvosteta, eikä ymmärretä. Mitä pitäisi tehdä tilanteen muuttamiseksi, kun Työkanavan toimet jäävät selvästi riittämättömiksi?
- Miten työttömien aktivointeja ja palkkatukea pitäisi korjata, jotta estetään näiden kierrätys? Kannustimien parantaminen tarkoittaa yleensä sosiaaliturvan leikkaamista. Työkokeilut, kuntouttava työtoiminta, palkkatuki ja muut palvelut luovat kierrettä, joka ei katkea. Miten estetään se, että henkilö putoaa päättymättömään palvelukierteeseen ja luodaan työnantajalle kannustin palkata, huolehtien myös siitä, että yrityksen yhteiskuntavastuu ulottuu myös työntekijöihin?

Osatyökykyisen mutkikkaat työllistymispolut

Hannu Siivonen

Aloitin aikuisuuteni itsenäisesti elävänä vajaakuntoisena opiskelijana. Jouduin keskeyttämään opiskelun perheenlisäyksen vuoksi. Opiskelijana ei saanut täyttä toimeentulotukea, vaan siitä vähennettiin opintolaina riippumatta siitä, oliko sen nostanut. Koulun lopettaminen toi taloudellista vakautta täyden toimeentulotuen myötä.

Työvoimatoimisto kykeni tarjoamaan vain palveluita, joilla sain täyden työmarkkinatuen. Joten hain koulutuksiin, tein työharjoitteluita sun muuta pysyäkseen perusturvalla. Pisin työjaksoni siihen asti oli 6kk alle 7 € tuntipalkalla vajaakuntoisen työllistämistuella, jonka senkin TE katkaisi kesken. Ensimmäisen tutkinnon suoritin vasta 2009, jonka jälkeen työnsaannin vaikeudet jatkuivat. Koulutusten sijaan pääsin vain kuntouttavaan työtoimintaan, jossa tapahtuneiden väärinkäytösten vuoksi tein elämäni ensimmäisen kantelun ja päätin osallistua politiikkaan.

Politiikassa näin lähempää rakenteita, jotka ylläpitävät köyhyyttä ja tekee siitä ihmiselle suuremman rasitteen. Erityisesti sote-päätösten valituksia käsittelevä lautakunta avasi silmäni siihen, ettei se tee muuta kuin pidentää valituksen käsittelyä ja tekee siitä asiakkaalle työläämpää. Olen sen jälkeen tehnyt suoraan kanteluita eduskunnan oikeusasiamiehelle. Tiedon saavuttua kantelusta virastot ovat heti suopeampia harkitsemaan päätöksiä uudelleen. Tämä on tietenkin väärä tapa, joka toimii oikeaa paremmin, ja siksi rasittaa järjestelmää, jolle sitä ei ole tarkoitettu.

Sosiaaliturva- ja -palvelujärjestelmä on viritetty asiakasta vastaan. Yksi virkailija voi väärällä päätöksellä aiheuttaa kohtuutonta haittaa asiakkaalle, jolla voi kestää kuukausia saada päätös peruutettua. Päätökset ovat usein aikakriittisiä, joten saamatta voi jäädä tärkeä terveyspalvelu tai tulot, kun niitä tarvitaan. Lautakunnassa päätöksen tehneellä virkailijalla on edustaja, mutta asiakasta edustaa vain valitusteksti, jonka tulisi etukäteen kattaa kaikki mahdolliset lautakunnan jäsenten kysymykset.

Olen myös tutustunut paljon huonompaan tilanteeseen joutuneisiin syrjäytyneisiin ihmisiin, joita ei edes mielletä osaksi yhteiskuntaa. Mielenterveyden ja riippuvuuksien hoito ja niistä kuntoutuminen on ollut retuperällä jo ennen koko soten kriisiytymistä, ja nyt vielä enemmän. Itsekuria ja oma-aloitteisuutta vaaditaan eniten ihmisiltä, joilla sitä on terveydellisistä syistä kaikkein vähiten. Työttömiä sanktioidaan omatoimisuudesta, jos se ei ole olemassa olevan palvelutarjottimen sisälle kuuluvaa toimintaa. Opiskelijan oletetaan velkaantuvan, jos ei saa rahoittajaa opinnoille, tai kykene työskentelemään opintojen ohella.

Pisin työsuhteeni onnistui vain, kun perheellämme oli puskurirahaa. Se oli epävarmassa osa-aikatyössä, jonka vuoksi muutamina kuukausina pääosa tuloista oli työttömyystuki, jonka maksupäivä oli tuntematon.

Olen oppinut, ettei köyhyyttä haluta vähentää, vaan sitä pyritään siirtämään uusille sukupolville. Köyhyydestä nouseminen vaatii rahaa, jonka puute on köyhyyden syy.

Haluaisin kouluttautua uudelleen, jos olisi varaa. Kouluttautumista haittaa, että en voi jäädä opintotuella. Olisin hakeutumassa ammattikorkeakouluun opiskelemaan atk-alaa. On yhteiskunnallinen ongelma, että maksetaan työttömyydestä, mutta ei siitä, että yrittää kehittää itseään.

Kysymyksiä:

- Minkä uskotte olevan syynä siihen, ettei tarinassa kuvattuja rakenteellisia ongelmia saada ratkaistua? Miten pitäisi tehdä ongelman korjaamiseksi?
- Työttömänä opiskeleminen on tehty taloudellisesti haastavaksi – joko opintolaina tai opintoraha. Miten työtön työnhakija voisi opiskella ja valmistua uuteen ammattiin?

Työpaikkakiusaaminen katkaisee pitkän työuran ja johtaa taloudellisiin vaikeuksiin

Raija Liukkunen

Työskentelin yli 30 vuotta asiakaspalvelussa samalla työnantajalla. Viimeisinä vuosina osan henkilökunnasta vaihtuessa alkoi tunnelma työyhteisössä muuttua ja työyhteisö jakautui ryhmiin. Koska pysyin puolueettomana, alkoi kiusaaminen, ristiriitaisuus ja omituiset työvelvoitteet. Työntekoani alettiin kontrolloida minuutin tarkkuudella. Aluksi tein näin, mutta sain terveydenhuollon taholta tiedon, ettei tällaiseen tarvitse ryhtyä. Niinpä sain varoituksen täyttämättömistä kaavakkeista, joiden täyttämisen vaatimista terveydenhuolto piti epätasa-arvoisena kohteluna.

Aiemmin minulla oli ollut vastuullinen ja itsenäinen työ, nyt otettiin mielekkäitä työtehtäviä pois. Syytettiin ja valehdeltiin. Yritin nauhoittaa keskusteluja, mutta tämä kiellettiin. Palkkasin jopa asianajajan saadakseni tukea epätasa-arvoiseen kohteluun, ja koska pelkäsin ilmapiiriä työpaikalla. Sain tukea ja ymmärrystä asianajajalta, kuten myös joiltakin työtovereilta, mutta he eivät voineet auttaa itse asiassa. Lopulta jäin kahden kuukauden sairauslomalle uupumuksen ja eriarvoisen kohtelun vuoksi. Minulle tehtiin työkyvyn arviointi, tuloksena 1, eli paras mahdollinen. Työnantaja yritti saada terveystietojani tietoonsa. Kävin myös psykologin vastaanotolla. Työnantaja kutsui ao. psykologin tapaamiseen, mutta he keskustelivat keskenään ilman minua.

Minut irtisanottiin ensimmäisen varoituksen jälkeen, vaikka täytin hyvin yksityiskohtaisesti kolmesivuiset Excel-kaavakkeet työpäivistäni joka päivä. Minulle maksettiin puolen vuoden irtisanomisajalta rahallinen korvaus sekä työsopimuksessa mainittu korvaus irtisanomisesta, mitkä eivät kerryttäneet eläkettä ja joista luonnollisesti maksoin verot.

Otin epätasa-arvoisen kohtelun ja asian selvittämisen vuoksi yhteyttä muun muassa AVI:in, poliisiin ja eduskunnan oikeusapumieheen. En saanut apua.

Minulta menivät säästöt yrittäessäni saada oikeutta, muun muassa asianajajan kuluihin noin 5 000 €. Jouduin turvautumaan rahallisesti äitiini ja ystävääni tullakseni jotenkin toimeen. Työttömäksi jäätyäni sain ainoastaan työmarkkinatukea. Koko tämä pitkäaikainen prosessi saadakseni oikeudenmukaista kohtelua johti minut taloudellisesti tiukoille ja henkiseen kärsimykseen.

Nyt 55+ iässä minun on ollut vaikea saada uutta työpaikkaa, vaikka olen lähettänyt yli 200 työhakemusta. Sain viimein paikan palkkatuetussa työssä toimistosihteerinä sosiaalitoimessa. Varsinaisen palkkatukijakson päätyttyä minut palkattiin lisäajaksi (2 kk) toimeen.

Kun vakinaista sihteeria haettiin, minulle ilmoitettiin, että haku on ulkopuolisille, joten en hakenut paikkaa. Erikoista on, että minut veloitettiin palkkatukilaisena opastamaan oma seuraajani toimistosihteeriksi sen sijaan, että vakituisen viran omaava olisi tehnyt perehdyttämisen ja ohjauksen, kuten laki vaatii. Kun seuraava vakinaisen sihteerin paikka aukesi, hain siihen ja pääsin haastatteluun. Minua ei kuitenkaan palkattu. Työllisyystuella palkattua henkilöä ei kuulemma yleensä palkata vakinaisiin virkoihin.

Kysymyksiä:

- Miten työntekijän oikeusturvaa voisi kuormittavissa työpaikkakiusaamistapauksissa vahvistaa niin, että hän saisi paremmin tukea ja apua asiansa hoitamiseen?
- Kiusaaminen johtaa usein sairauspoissaloihin, uupumukseen masennukseen. Mielenterveysongelmat ovat yleisin työkyvyttömyyseläkkeiden syy. Kuka vastaa työntekijöiden psyykkisestä turvallisuudesta? Onko tälle tehtävissä jotain eduskunnan toimin?
- Onko keinoja vahvistaa siirtymistä palkkatuetusta työstä ”normaaliin” työsuhteeseen?

Pienyrittäjän toimeentuloturva

Katja Rantala-Airola

Olen pienyrittäjä kiinteistöhuolto puolella sekä ohjaan liikuntaa lapsille ja nuorille.

Korona aikaa ennen meillä oli ihan hyvin toimiva yritys, jolla elätimme itsemme, emme eläneet "herroiksi", mutta saimme elämän pakolliset kulut maksettua ilman jatkuvaa pelkoa ja stressiä siitä riittääkö raha asunnon maksuun, laskuihin, ruokaan ja harrastuksiin ym. elämisen kuluihin.

Korona aika toi mutkia ja haasteita matkaan toden teolla, sillä töiden määrä laski huomattavasti ja liikevaihto tippui 30–90 %. Väki väheni ja iski todelliset epävarmuuden ajat.

Me saimme valtionkonttorista kyllä pienen avun sekä hetken yrittäjille myönnettyä työmarkkinatukea.

Jouduin lainaamaan rahaa elämiseen, asunnon ja ruuan ym. kulujen maksuun vanhemmiltani, sillä vaikka tilit olivat liki nollassa, niin hylkyä hyllyn perään tuli eri apuja hakiessa.

Hyllyille oli erilaisia perusteluja:

- väärä yhtiömuoto (et ole yksinyrittäjä, vaikka omistan yrityksen yksin mutta oy).
- väärä vertailukausi, tulot eivät tarpeeksi laskeneet
- tuloksi huomioitiin laskennallinen yrittäjätulo, joten muka tilanne jäi plussalle.

Mielestäni on todella ikävää, että yrittäjä jää täysin oman onnensa varaan. Olisin toki voinut lopettaa yrityksen, saada 3kk karenssin alkuun ja sitten saisin apua. En tehnyt niin sillä uskon parempien aikojen vielä koittavan, kun jaksan yrittää ja saada yritykseni taas kannattavaksi niin kuin ennen.

Tällä hetkelläkään työtilanne ei ole palautunut samalle tasolle, mutta tulemme huonotuloisina kuitenkin toimeen niin, että elämisen pakolliset kulut saamme maksettua. Velkaa on paljon ja niitä maksellaan vielä pitkään ja se kiristää arjen taloutta ja luo stressiä ja epävarmuutta.

Korostan että ennestään kannattamatonta yritystoimintaa ei tule tukea.

Tilanteita on monia, joissa yrittäjä jää oman onnensa nojaan: esimerkkinä palkkaturva peruskansalaiselle. Sellaista ei yrittäjällä ole. Itsellenikin on käynyt vielä tähän muutoinkin tiukkaan tilanteeseen niin että on jäänyt tehdystä työstä rahat saamatta, palkat maksan minä ja muut kulut saamatta itse rahoja koskaan.

Pienyrittäjän perusturvaa kannattaisi parantaa, sillä se on myös ratkaisu työvoimapulaan: Yrittäjänä on helpompi työllistyä. Hyvin lyhytaikainen keikkatyö onnistuu yrittäjänä, mutta on hankala työntantajalle palkata työntekijää erittäin lyhyeksi aikaa.

Kysymyksiä ja pohdintaa:

- Yrittäjän palkkaturva – poikkeuksellisesta kuukaudesta selviämiseksi
  - asiakas ei maksa tai sattuu joku yllättävä muu tilanne
- Jos itse sairastuu – miten sun käy, jos sairastut? Vakuutus niin, että voi palkata sijaisen?
- Rohkaistaan nuoria ryhtymään yrittäjäksi:
  - Pitää neuvoa, mitä eri yritysmuodot merkitsevät käytännössä. Yrittäjä, jolla on Oy, on heikommassa asemassa